

Oostelijke witsnuitlibel onverwachts succesvol

De oostelijke witsnuitlibel is een van de twee 'blauwe' witsnuitlibellen. Hij lijkt veel op de sierlijke witsnuitlibel en niet alleen qua uiterlijk. Hun voorkomen in Nederland was ook altijd vergelijkbaar; beide waren heel zeldzaam of zijn verdwenen.

Tekst & foto's:
Roy van Grunsven
De Vlinderstichting

Begin vorige eeuw kwamen oostelijke en sierlijke witsnuitlibel samen voor bij Oisterwijk, maar zijn daar na 1933, respectievelijk 1951 verdwenen. Van de sierlijke witsnuitlibel zijn uit de tweede helft van de vorige eeuw drie waarnemingen bekend. Sinds 2009 is hij terug en nu is hij niet heel zeldzaam meer.

Van de oostelijke witsnuitlibel was er verspreid door het land een tiental waarnemingen na 1950, zwervers

en incidentele voortplanting. Tot er oostelijke witsnuitlibellen ontdekt werden op de Delleboersterheide in 2006, maar ook deze populatie hield maar stand tot en met 2013. Daarmee leek de oostelijke witsnuitlibel opnieuw verdwenen uit Nederland.

Invasie 2018

In 2018 was er een invasie van witsnuitlibellen in Nederland. Ze waren waarschijnlijk afkomstig uit Oost-Europa. Hierbij kwamen ook oostelijke wit-

Oostelijke witsnuitlibel en zijn verspreiding vanaf 2018. De blauwe stippen zijn waarnemingen in 2025.

De oostelijke witsnuitlibel is vooral een soort van vennetjes en hoogvenen, zoals deze mooi ontwikkelde habitat in Noordoost-Duitsland.

snuitlibellen Nederland binnen. In 2019 bleek dat zij zich hadden voortgeplant in Overijssel en was het de vraag of de soort zich zou kunnen handhaven. Die vraag is nu beantwoord: sinds 2019 heeft de oostelijke witsnuitlibel zich gestaag uitgebreid en zijn er vrijwel elk jaar nieuwe vindplaatsen bijgekomen. Nu is de oostelijke witsnuitlibel nog verre van algemeen, maar verspreid over het oosten van Nederland zijn aardig wat vindplaatsen en vaak zijn er ook aanwijzingen voor voortplanting. In de duinen lijken het, vooralsnog, zwervers te zijn.

Ecologie oostelijke witsnuitlibel

Om te begrijpen wat er aan de hand is, moeten we kijken naar de ecologie van oostelijke witsnuitlibellen. Het is toch vooral een libel van vennetjes en hoogvenen, en over het algemeen gaat het erg slecht met de soorten van dat leefgebied, zoals maanwaterjuffer, venglazenmaker, noordse witsnuitlibel en zwarte heidelibell. De verspreiding van deze soorten is ook vergelijkbaar: vooral in het noorden van Europa en in het zuiden alleen in de bergen. Maar de oostelijke witsnuitlibel is een uitzondering; deze komt vanouds ook vrij veel voor in Aquitaine, ten zuiden van Bordeaux. Dit is een van de warmste delen van Frankrijk, veel warmer dan Nederland. De andere bovengenoemde soorten ontbreken hier. De oostelijke witsnuitlibel lijkt dus minder gevoelig voor hoge

De witte ronde vlek onder het oog, hier aangegeven met een witte pijl, is kenmerkend voor de oostelijke witsnuitlibel. Bij de andere witsnuitlibellen is dit zwart, maar dit is meestal lastig te zien.

temperaturen dan de andere venlibellen.

Oostelijke witsnuitlibellen leven in kleine stilstaande wateren met matig voedselarm tot voedselarm helder water. Dit kunnen enerzijds zure vennen zijn met een drijvende veenmosgordel, maar soms juist plaatsen met meer kalkhoudend water met kranswieren op de bodem. Dit zijn heel verschillende systemen, maar beide zijn voedselarm en hebben de uitgebrei-

HERKENNING OOSTELIJKE & SIERLIJKE WITSNUTLIBEL

De oostelijke en sierlijke witsnuitlibel lijken veel op elkaar: bij beide heeft het mannetje een blauw berijpt achterlijf en witte aanhangsels. Je kan ze onderscheiden aan de kleur van het pterostigma. Daarbij moet er wel gelet worden op welke kant je van de vleugels bekijkt. Aan de onderkant van de vleugels is het pterostigma namelijk bij beide soorten zwart. Voor het mannetje oostelijke witsnuitlibel geldt dat het pterostigma ook aan de bovenkant zwart is. Bij de sierlijke witsnuitlibel is deze wit. Bij vrouwtjes zijn de vlekken op het achterlijf veel kleiner dan bij de sierlijke witsnuitlibel.

Een mannetje oostelijke witsnuitlibel, hier is het kenmerk van de zwarte pterostigma's verraderlijk. Bij de rechtervleugels kijk je tegen de onderkant aan, die is zowel bij sierlijke als oostelijke witsnuitlibel zwart. Bij de linkervleugels zie je twee witte vlekjes, dat zijn witte adertjes naast het pterostigma, je kunt nog net zien dat het pterostigma ook aan de bovenkant zwart is. Verder zijn de blauwgrijze ogen en het minder knotsvormig achterlijf kenmerkend.

Een mannetje sierlijke witsnuitlibel. Ook hier kijk je bij de rechtervleugels tegen de onderkant aan. Deze is dus zwart. Bij de linkervleugels zijn de duidelijke witte pterostigma's te zien. Verder heeft het achterlijf een duidelijke knotsvormige verbreding en is de blauwe berijping op het achterlijf duidelijker en meer aanwezig.

Parende oostelijke witsnuitlibellen.

de onderwatervegetatie die de larven nodig hebben om zich te verschuilen en naar prooiën te zoeken. In Nederland zijn de meeste populaties in vennen met veenmos te vinden.

De vennen met veenmosgordels hebben veel te lijden gehad onder de depositie van zwavel en stikstof waardoor ze verzuurden en deze essentiële vegetatiestructuur verdween. Met name de depositie van zwavel is sterk afgenomen, met ongeveer 90%, en hoewel de depositie van stikstof op de meeste plekken nog steeds te hoog is, is deze ook ongeveer gehalveerd. Hierdoor is de zuurgraad weer minder extreem geworden, hebben de veenmosgordels zich kunnen herstellen en zijn de vennen weer geschikt geworden voor de oostelijke witsnuitlibel. Bij de invasie van 2018 zijn blijkbaar een paar oostelijke witsnuitlibellen op plekken terechtgekomen die ondertussen hersteld waren en vandaaruit hebben ze ook andere plekken gekoloniseerd.

Het contrast tussen de oostelijke witsnuitlibel en andere venlibellen is opvallend. Zo'n 25 jaar geleden maakten we ons geen zorgen over maanwaterjuffer, venglazenmaker of zwarte heidelibel, terwijl de kans dat oostelijke witsnuitlibel ooit nog in Nederland voor zou komen als "niet voor de hand liggend" ingeschat werd. Nu is dat beeld volledig veranderd: de

voorheen algemene soorten gaan hard achteruit en een soort waarvan we dachten dat hij definitief weg was, neemt vrij snel in aantal toe.

Literatuur

- Bos & Van Grunsven (2020) De terugkeer van de witsnuiten. *Vlinders* 35(1) 16-18.
- Dam van H. & A. Mertens (2014) Vennen herstellen gedeeltelijk van verzuring. *Landschap* 31(2) 91-100.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, NVL. (2002). *De Nederlandse libellen (Odonata) (Nederlandse Fauna; 4)-Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis*. KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden.
- Wildermuth, H. & A. Martens (2019) *Die Libellen Europas - Alle Arten von den Azoren bis zum Ural im Porträt. Quelle & Meyer, Wiebelsheim.* ●

